

# Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024



No 12

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati



74-91 xalqaro daraja  
ISSN: 2992-8982



# Yashil

## IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

**Bosh muharrir:**  
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 1074 sahifa.  
E'lon qilishga 2024-yil 7-dekabrda ruxsat etildi.*

**Bosh muharrir o'rinbosari:**  
Karimov Norboy G'aniyevich

**Muharrir:**  
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

### Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi  
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri  
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati  
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari  
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati  
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori  
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori  
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori  
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori  
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.  
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori  
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori  
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori  
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori  
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori  
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti  
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari  
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i  
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori  
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, i.f.d., TDIU professori  
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. profesor  
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori  
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya  
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari  
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari  
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi  
Bobobekov Ergash Abdumalikovich. v.b. dotsent (PhD)  
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dotsenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH  
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dotsenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH  
Ali Kopak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dotsenti, Turkiya  
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.  
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti  
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti  
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

# Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

## Editorial board:

**Salimov Oqil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

**Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

**Sharipov Kongratbay Avezimbetovich**, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

**Rae Kwon Chung**, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

**Osman Mesten**, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

**Akhmedov Durbek Kudratillayevich**, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

**Akhmedov Sayfullo Normatovich** CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

**Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna**, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

**Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich**, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

**Siddikova Sadokat Ghaforovna**, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

**Khudoykulov Sadirdin Karimovich**, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

**Yuldashev Mutallib Ibragimovich**, DSc, Prof., of TSUE

**Samadov Askarjon Nishonovich**, CSc, Prof., of TSUE

**Slizovsky Dimitriy Yegorovich**, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

**Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich**, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

**Akhmedov Ikrom Akramovich**, DSc, Prof., of TSUE

**Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixov'ja ugli**, DSc, Prof., of TSUE

**Utayev Uktam Choriyevich**, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

**Ochilov Farkhod**, Head of the DCEGPO of the Republic of Uzbekistan

**Eshtayev Alisher Abduganievich**, DSc, Prof., of TSUE

**Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich**, DSc, Prof., of TSUE

**Hakimov Nazar Hakimovich**, PhD in Philology, Professor.

**Shoira Azimovna Musaeva**, professor of SamDu IS Institute

**Cham Tat Huei**, PhD, professor at USCI University, Malaysia

**Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich**, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

**Akhmedov Javokhir Jamolovich**, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

**Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli**, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

**Bobobekov Ergash Abdumalikovich**, Acting Associate Professor (PhD)

**Judy Smetana** CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

**Chrissy Lewis** CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

**Ali Konak** DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

**Glazova Marina Viktorovna**, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

**Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi**, associate professor of TSUE

**Sevil Piriyeva Karaman**, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

**Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli**, independent researcher of TSUE

### Ekspertlar kengashi:

**Berkinov Bazarbay**, iqtisodiyot fanlari doktori, professor  
**Po'latov Baxtiyor Alimovich**, t.f.d., profesor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich**, f.f.d., TDIU professori  
**Isakov Janabay Yakubbayevich**, i.f.d., TDIU professori  
**Xalikov Suyun Ravshanovich**, i. f. n., TDAU dotsenti  
**Rustamov Ilhomiddin**, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti  
**Hakimov Ziyodulla Ahmadovich**, i.f.d, TDIU dotsenti  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna**, i.f.f.d., TDIU dotsenti  
**G'afurov Doniyor Orifovich**, p.f.f.d., (PhD)  
**Fayziyev Oybek Raximovich**, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti  
**Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich**, i.f.f.d, TDIU dotsenti  
**Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi**, i.f.d., TMI dotsenti  
**Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna**, TDIU katta o'qituvchisi  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna**, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

### Board of Experts:

**Berkinov Bazarbay** – Doctor of Economic Sciences, Professor  
**Po'latov Baxtiyor Alimovich** – Doctor of Technical Sciences, Professor  
**Aliyev Bekdavlat Aliyevich** – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE  
**Isakov Janabay Yakubbayevich** – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE  
**Xalikov Suyun Ravshanovich** – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at TSUA  
**Rustamov Ilhomiddin** – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at Fergana State University  
**Hakimov Ziyodulla Ahmadovich** – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE  
**Kamilova Iroda Xusniddinovna** – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE  
**G'afurov Doniyor Orifovich** – Doctor of Philosophy (PhD)  
**Fayziyev Oybek Raximovich** – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at Alfraganus University  
**Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich** – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at TSUE  
**Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi** – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE  
**Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna** – Senior Lecturer at TSUE  
**Babayeva Zuhra Yuldashevna** – Independent Researcher at TSUE

**Muassis:** "Ma'rifat-print-media" MChJ

**Hamkorlarimiz:** Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

### Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.



# MUNDARIJA

Геоэкономические аспекты проекта железной дороги «Китай – Кыргызстан – Узбекистан»: вызовы и перспективы .....	18
<b>О.К. Абдурахманов, А.С. Камалов</b>	
Soliq to'lovchilar tomonidan soliqlarni yashirishni oldini olish masalalari .....	24
<b>Xudoyqulov Sadirdin Karimovich</b>	
Moliyaviy xavfsizlik va iqtisodiy barqarorlik o'rtasidagi bog'liqlik .....	30
<b>Axmedov Bezzod Shuxratovich</b>	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning iqtisodiyot taraqqiyotidagi roli .....	34
<b>Mamatov Bahadir Safaralievich</b>	
Milliy iqtisodiyotda xususiy sektorni rivojlantirishning mulk kapitallashuviga ta'siri .....	40
<b>Norboyev Odil Abrayevich</b>	
Возможные пути применения ии при подборе персонала в нефтегазовые компании Узбекистана .....	49
<b>Эльбек Олимович Амирханов</b>	
Sug'urta kompaniyalarida moliyaviy oqimlarni boshqarish tizimini takomillashtirish masalalari .....	53
<b>Qarshiyev Otabek Abdullayevich</b>	
Экономические предпосылки формирование социальных издержек как результат воздействия экологических факторов .....	57
<b>Сеитова Лейла Пулатовна</b>	
Геологические и гидродинамические аспекты месторождений углеводородов в зеленой экономике .....	68
<b>Турдиев Шохжахон Шермадат угли</b>	
Управление процессом снижения транзакционных издержек в условиях экологизации экономики .....	74
<b>Ходжаева Нодирахон Абдурашидовна</b>	
Yashil texnologiyalarga investitsiyalar – yashil iqtisodiyot istiqboli .....	79
<b>Yuldashev Mutalib Ibrohimovich</b>	
“Yashil iqtisodiyot”ga o'tish orqali barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashning mintaqaviy jihatlari .....	83
<b>Samiyeva Gulnoza Toxirovna</b>	
Sotish jarayoni buxgalteriya hisobida moliyalashtirishning salmoqli komponenti va qaytarish huquqi .....	89
<b>Sattorov Toxir Tolmas o'g'li</b>	
Raqamli transformatsiya korxonalarining ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri .....	99
<b>Vafoyeva Dilafruz Ikomovna</b>	
Oliy ta'lim muassasalarining media imiji va unga rakamli transformatsiyaning ta'siri .....	104
<b>Nazarov G'ulom Akmal o'g'li</b>	
Oliy ta'lim tashkilotlarida xodimlar bilan ish haqi bo'yicha hisob-kitoblarni takomillashtirish .....	109
<b>Abdumajitov Shaxobiddin Shamsiddin o'g'li</b>	
O'zbekistonda yashil transport tizimiga o'tish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar va rivojlantirishning istiqbollari .....	116
<b>Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich</b>	
Application of social media marketing in the world experience .....	120
<b>Musayeva Shoira Azimovna</b>	
Xitoyning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanisafzalliklari .....	125
<b>Hislatxonova Madinaxon Avazxon qizi, Abduraimova Azizaxon Dilmurod qizi, D.N.Ishmanova</b>	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda ishbilarmonlik muhitining moderator roli .....	130
<b>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod xxx</b>	



“Yoshlar daftari” loyihasi asosida daromadlilikni ta’minlash masalalari .....	136
<b>Murodova Mohigul Chori qizi, Baxromov Umidjon Ulug’bek o’g’li</b>	
Основопологающие принципы разработки концепции конкурентоспособности страховых компаний .....	143
<b>Азимжон Мелиев Муродулло угли</b>	
Формирование инклюзивных психологических процессов под влиянием эзотерических факторов.....	148
<b>Исаев Кобилжон Абдукодирович</b>	
Foyda soliqlari (12-son bhxs) buxgalteriya hisobining xalqaro standartini respublikamiz amaliyotiga transformasiya qilishdagi vazifalar.....	153
<b>Rizaev Xushnud Namazovich</b>	
Iqtisodiy tizimda budjet daromadlarini shakllanishining ilmiy-nazariy va konseptual asoslarining ahamiyati.....	158
<b>Yusupov Ruslan</b>	
Biriktirilgan va tartibga soluvchi soliqlarni taqsimlashning xorijiy davlatlar tajribasi tahlili .....	165
<b>Turopova Nigora Xolmurod qizi</b>	
Turizm sohasini davlat tomonidan qo’llab-quvvatlashning tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish .....	177
<b>Abdusalomov Jamshid Abdusalomovich</b>	
Ishlab chiqarish korxonalarining eksport salohiyatini oshirish imkoniyatlari.....	181
<b>Adashev Azimjon O’rinboyevich</b>	
Bozor muvozanati. Talab va taklif tushunchasi.....	186
<b>Ollokulova Feruza Mansurovna, Boborahmatova Shohsanam Ibodullo qizi</b>	
Mahsulot(ish, xizmat) ishlab chiqarish hajmining tahlili metodologiyasi .....	190
<b>Abdujaborova Ma’mura Toshmumamadovna, Ergashov Shohruh Rustam o’g’li</b>	
Korxonaning moliyaviy barqarorligi.....	196
<b>Ollokulova Feruza Mansurovna, Choriyrov Behruz Ilhom o’g’li</b>	
Sirdaryo viloyati investitsion faolligini oshirishning o’ziga xos xususiyatlari.....	199
<b>Mamatqulova Muxlisa Komiljon qizi</b>	
O’zbekistonda innovatsion siyosatni amalga oshirish usullari va yo’nalishlari.....	205
<b>Zaynutdinova Umida Djalolovna</b>	
Iqtisodiy o’sish va kengaytirilgan takror ishlab chiqarish o’rtasidagi bog’liqlikning nazariy asoslari.....	210
<b>Uskenbaeva Dilnoza Boxodir qizi</b>	
O’zbekiston mahallalarida tadbirkorlik subyektlarini rivojlanish bosqichlari .....	215
<b>Ashurov Muhammadjon Murodovich</b>	
O’zbekiston respublikasi mahallalarida kichik biznes subyektlarining moliyaviy barqarorligi .....	221
<b>Ahmadjonov Farhodbek Akromjon o’g’li</b>	
Turizmni rivojlantirishda oziq-ovqat xizmatlarining samaradorligini oshirish va O’zbekistonda turistlarga ovqatlanish xizmatlarini takomillashtirish mexanizmlari .....	226
<b>Maxmadiyeva Charos Xayrullayevna, Amiriddinova Muslima Zayniddin qizi</b>	
Моменты приращений и периода регенерации обобщенных регенерирующих случайных процессов в системе массового обслуживания m/g/1 с полумарковским поступлением требований .....	231
<b>Рахимова Гулноза Гафуровна</b>	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini rivojlantirishda mikromoliyalashtirishning rolini oshirish yo’llari .....	239
<b>Tojiyev Javlonbek Rustamovich</b>	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida o’zbekistonda soliq tizimi xavfsizligini ta’minlash .....	244
<b>Tashmumamedova Yayra Atxamovna</b>	
Sug’oriladigan tomorqa xo’jaliklarida yer maydonlaridan samarali foydalanish usullari .....	249
<b>Haydarov Zafar Qahramonovich</b>	



Управленческий учет как инструмент достижения устойчивого развития и реализации экологически ответственных инициатив.....	256
<b>Максудова Шахзода</b>	
Biznes jarayonlari raqobatbardoshligini oshirishni modellashtirish usullari .....	261
<b>Xamidov Doston Rustam o'g'li</b>	
Investitsiya va uning iqtisodiyotdagi o'rni .....	266
<b>Usmonova Shaxrinoz Ilhom qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna</b>	
Dual ta'limni joriy qilish metodologiyasi va psixologik jihatlari .....	271
<b>Siddiqova Sadoqat G'afforovna</b>	
O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirishda xorijiy investorlarni jalb etish maqsadida investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish yo'llari .....	276
<b>Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Rahmatullayeva Ahdiya Ja'farovna, Choriyeva Mohichehra Oybek qizi</b>	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlarini O'zbekiston Respublikasida qo'llashning ahamiyati va dolzarbligi.....	280
<b>Nurmatov Zuhridin Shavkat o'g'li</b>	
Meva sabzavot kooperatsiyasi rivojlantirish usullari.....	284
<b>Umrzoqov Jonibek Baxtiyor o'g'li, Sobirova Marxabo Xaitovna</b>	
Madaniy meros tadqiqotlarining rivojlanish manzarasi (bibliometrik tadqiqot) .....	289
<b>Qilichov Muhiddin Husniddin o'g'li, Sharofiddinov Shohabbos Xayrullayevich</b>	
Raqamli iqtisodiyotning mamlakatimizdagi roli va ahamiyati.....	295
<b>Nazarova Shaxodat Ravshan qizi, Ollokulova Feruza Mansurovna</b>	
The role of smart manufacturing in cost reduction and labor market transformation.....	300
<b>Makhbuba Rakhmonova Shukhratovna, Ollokulova Feruza Mansurovna</b>	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	304
<b>Javxarov Alisher Bahodirovich</b>	
Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish sharoitida ijtimoiy qishloq xo'jaligining roli .....	308
<b>Hamrayev Kozim</b>	
Integratsion mahsulot ishlab chiqarishga asoslangan korxonalarni boshqarish .....	312
<b>Tursunova Zarnigor Rustamovna</b>	
Efficient use of energy resources in the agricultural field, electrification of the field .....	317
<b>Sobirova Tursunoy</b>	
Страхование как одна из форм защиты интересов хозяйствующих субъектов .....	323
<b>Тулаев Дилшод Юсуфович</b>	
O'zbekiston respublikasida meva sabzavotchilik mahsulotlari ishlab chiqarishning statistik tahlili .....	327
<b>Anorboyeva Baxtijamol Daniyar qizi</b>	
Ipoteka kreditini qayta moliyalashtirishning asosiy modellari .....	334
<b>Rasulov Doniyor Dilmurod o'g'li</b>	
Mamlakatimizda ipoteka kreditlarini rivojlantirish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash tizimini shakllantirish yo'llari .....	340
<b>Tohirov Muhammad Bobur Tohir o'g'li</b>	
Qishloq joylarning tasnifi, shakllari, funksiyalari va rivojlanish yo'nalishlari.....	345
<b>Tursunpo'latov Farxodjon Xoshimjon o'g'li</b>	
Анализ современных стратегий газовых компаний и государственных учреждений .....	349
<b>Хамитов Фахри Махмут угли</b>	
"O'zbekneftgaz" aj ga kiritilayotgan investitsiyalar va energetika sohasidagi iqtisodiy ko'rsatkichlarning samaradorligini oshirishdagi tahliliy natijalar.....	354
<b>Yuldoshev Sobir Fayzullayevich</b>	
Statistik tahlil yordamida sanoat korxonalari raqobatbardoshligini oshirish .....	362
<b>Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich</b>	
Statistik tahlil yordamida sanoat korxonalari raqobatbardoshligini oshirish .....	362
<b>Jalolov Ilhomjon Isomiddinovich</b>	
Inklyuziv turizm destinatsiyalarini shakllantirishning mohiyati, mazmuni va nazariy asoslari.....	369
<b>Bekzod Sherzodovich Sharipov</b>	



Iqtisodiyotni rivojlanishida oliy ta'lim muassasalarida samarali xizmat ko'rsatish yo'llari.....	377
<b>I.Levakov</b>	
Mamkatimizda sanoat tarmog'ini rivojlantirishda kichik biznesning o'rni va ahamiyati .....	382
<b>A.O'tbosarov</b>	
Xalqaro biznes va xalqaro turizm tendensiyalari.....	386
<b>Xalilova Gulnoza Nurullo qizi</b>	
The use of marketing research in marketing activities of enterprises .....	391
<b>Mamatkulova Shoira Djalolovna</b>	
Iqtisodiy masalalarni yechishda zamonaviy dasturiy vositalardan va standart funksiyalardan foydalanish.....	396
<b>Ismanova Klara Do'lanboyevna</b>	
O'zbekistonda mehnat resurslari bandligini ta'minlashda faol bandlik siyosatini amalga oshirishning ustuvor yo'llari.....	402
<b>Rasulov Shavkat Sharof o'g'li</b>	
Qurilish korxonasining iqtisodiy tahlili.....	407
<b>Ibragimov Qobil To'xtamishovich</b>	
Стимулирование привлечения инвестиций и создание благоприятного инвестиционного климата .....	410
<b>Матчанов Умирзак Сейтжанович</b>	
Tijorat banklarning moliyaviy faoliyatida yuzaga keladigan xavf-xatar va uning mohiyati .....	416
<b>Rashidov Raximjon Iskandarovich</b>	
Sug'urta sohasini raqamlashtirish biznes jarayonlarini rivojlantirish yo'li sifatida .....	422
<b>Kucharov Murod Baxtiyorovich</b>	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini yetishtirish hajmini modellashtirish va prognozlashda ARIMA modelidan foydalanish imkoniyatlari .....	426
<b>Kenjayev Toshbolta Aminovich, Turayev Baxtiyor Ergashevich</b>	
Innovatsion faoliyatni amalga oshirishda tadbirkorlik subyektlari duch keladigan muammolar tahlili.....	437
<b>Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li</b>	
Aksiyadorlik jamiyatlar moliyasini samarali tashkil etishda korporativ boshqaruvning takomillashtirish masalalari .....	440
<b>Shernayev Akbar Aqmirzayevich</b>	
Mahalliy budjetlarning moliyaviy mustaqilligini ta'minlashning ilg'or xorij tajribalari .....	445
<b>Inogamov Xayot Ilyasovich</b>	
Innovative approaches in tourism business management .....	450
<b>Mamatkulova Nadira Makkamovna, Azimov Azizxon Sherzodjon ugli</b>	
Davlat boshqaruvi organlarida xodimlar karyerasining turlari, zamonaviy tendensiyalari va xususiyatlari .....	455
<b>Ochilov Akram Odilovich, Salimov Muhammadbobur Qodir o'g'li</b>	
Oziq-ovqat mahsulotlari bozorini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari.....	458
<b>Daminova O'g'iloy Mirzaqul qizi</b>	
Tijorat banklarining kredit portfelini samarali boshqarish asoslari va takomillashtirish istiqbollari.....	463
<b>Ruzimuratov Olimjon Baxtiyor o'g'li</b>	
O'zbekistonda pensiya tizimini islohot qilish zarurligi .....	468
<b>Zokirova Gavxar</b>	
Yo'l qurilish tashkilotlarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash: imkoniyatlar va chora-tadbirlar .....	473
<b>Raximov Dilshodjon</b>	
O'zbekistonda davlat tuzilmalari faoliyatini raqamlashtirishning strategik istiqbollari.....	478
<b>Safarova Dilshodaxon Eshmuxammadovna</b>	
Mintaqaviy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirish .....	484
<b>Ravshanova Muxtarama Yusup qizi, Ollokulova Feruza Nansurovna</b>	



Iqtisodiy taraqqiyotni ta'minlashda kichik tadbirkorlikning roli .....	487
<b>Baeva Shaxzoda Xabibullaevna</b>	
Sun'iy intellekt turlari va uni o'zbekistonda qo'llanishi .....	493
<b>Shoxjaxon Usmanbekov Doniyor o'g'li, Ulug'bek Xudniddinov Ziyovuddin o'g'li, Abduhakim Yuldashev</b>	
Iqtisodiy resurslar samaradorligining sanoat korxonlaridagi ahamiyati.....	497
<b>Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li</b>	
Xalq ta'limi tizimi muassasalarida budjetdan tashqari mablag'lar hisobini takomillashtirish.....	502
<b>Norbekov Davronbay Eshmurodovich</b>	
Идентификация коэффициентов вейвлет анализа с помощью ядра интегральной модуляции .....	507
<b>Норалиев Сардор Нурилом угли, Нормуродов Садриддин Салим угли</b>	
Iqtisodiyot transformatsiyalashuv jarayonida korxonalar faoliyatiga raqamli texnologiyalarni joriy etishga investitsiyalarni jalb qilish .....	513
<b>Sotiboldiyev Xayitboy Abdullajon o'g'li</b>	
Ayollar tadbirkorligini rivojlanish tendensiyalari .....	519
<b>Kamoldinova Nargiza Anvarovna</b>	
Paxta tozalash texnologik mashinalarining tozalash jarayonini modellashtirish.....	524
<b>Urinov Adxamjon Akbarovich</b>	
Hududda klaster siyosatini rivojlantirish asosida sanoat korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash.....	528
<b>Alijonov Raxmatillo Avazbek o'g'li, Muminova Elnoraxon Abdukarimovna</b>	
Integratsiyalashgan logistika tizimlarida moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirish.....	534
<b>Maxmudov Samariddin</b>	
Kasalliklarni erta aniqlash imkoniyatlarini oshirishda zamonaviy dasturiy ta'minotning roli .....	543
<b>Mamatov Maxtumquli Jumanazarovich</b>	
Banklar tomonidan uy-joy qurilishini moliyalashtirishda "jamg'arma kassa" metodi.....	546
<b>Ziyayev Azamat Mirza o'g'li</b>	
O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tish yo'llari va ustuvorliklari.....	551
<b>Mamatova Fotima Abdusalomovna</b>	
O'zbekistonda internet dokonlarini istiqbolini yoritish .....	557
<b>Atanazarova Mashhura Xurmat qizi, G'ulomiddinov Xusanjon Xamdaminjon o'g'li, Yuldashev Abduxakim Abdukarimovich</b>	
Влияние цифровых маркетинговых стратегий на развитие рынка туристической индустрии узбекистана и его перспективы .....	561
<b>Исмаилова Сайера Улугбековна</b>	
Intensiv bog'lar barpo qilishning iqtisodiy samaradorligi.....	566
<b>Mirzayev Alisher Sabirovich</b>	
Raqobat kurashi sharoitida dunyo hududlarida turizmni rivojlantirish jarayonlari va yo'nalishi.....	570
<b>Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna</b>	
Yer osti suv olish inshootini funksionallashtirish jarayonini simsiz sensor tarmog'i asosida marshrutlash jadvalini qurush.....	574
<b>Aytanov Anvar Kidirbaevich, Baxitjanova Kamshat Jambil qizi</b>	
O'zbekiston respublikasida yashirin iqtisodiyot hajmini baholashning statistik tahlili.....	580
<b>Djanadilov Shaxboz O'ktamovich, Irsimatov Humoyunmirza Fahritdin o'g'li</b>	
O'zbekistonda pensiya tizimini islohot qilish zarurligi .....	588
<b>Zokirova Gavxar</b>	
Investitsiyalar-tarmoq iqtisodiyotini rivojlantirishning muhim omili: To'qimachilik va tikuv trikotaj sanoati misolida.....	593
<b>Sharofiddinov Shohrux Ulug'bek o'g'li</b>	
Kichik va o'rta biznes rivojlanish tendensiyasi, yaratilgan shart-sharoitlar va muammolar: O'zbekiston va Qozog'iston misolida.....	599
<b>Tojiyev Abror, Raxmonaliyev Abbos</b>	



Mintaqalarda sanoat aglomeratsiyalarni shakllanishi.....	605
<b>Malikov Zuhriddin Vohidovich</b>	
Tadbirkorlik faoliyatidagi moliyaviy risklar va ularni sug'urtalash masalalari .....	609
<b>Shuxrat Jaloliddinovich Mamadjanov</b>	
Цифровой маркетинг .....	613
<b>Амангалиева Молдир, Икромов Бехруз, Абдухаким Юлдашев Абдукаримович</b>	
Fiskal siyosatning barqaror iqtisodiy o'sishga ta'siri .....	621
<b>Saydakbarova Madinaxon Anisbekovna</b>	
O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini inklyuziv rivojlanish darajasini baholash.....	627
<b>Asqarova Mavluda Turabovna</b>	
Tijorat banklarida faktoring operatsiyalari hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida yuritish istiqbollari .....	633
<b>Muradova Muborak Yusufjanovna</b>	
Tadbirkorlarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari asosida ularni innovatsion faoliyatini rag'batlantirish.....	638
<b>Daniyarov Kuatbay Dauirxanovich</b>	
Sun'iy intellekt va uning mehnat bozoriga ta'siri .....	642
<b>Amanov Otabek Amankulovich</b>	
Amarantning mahalliy navlari kunjarasi tarkibidagi pektinni aniqlash .....	647
<b>G.A.Rustamova, N.X.To'xtaboyev</b>	
Kreditlash jarayonida tijorat banklarining mobil ilovalar orqali innovatsiyalari .....	652
<b>Latipova Lola Ilhomovna</b>	
Biznes tashkilotlarining moliyaviy hisobotlari maqsadi, tarkibi va biznes qarorlarda qo'llanilishi .....	658
<b>Misirov Asliddin Mamasobirovich, Turabekov Bekali</b>	
Korxonalar ishlab chiqarish potensialidan foydalanishning optimallashtirish yo'llari .....	663
<b>Jalilov Bahrom Sotiboldievich</b>	
Yashil iqtisodiyot ko'rsatgichlarini ekonometrik tahlil qilishda dinamik modellardan foydalanish.....	667
<b>Muradov Rustamjon Sobitxonovich</b>	
Ekoturizm tadqiqot yo'nalishlari - bibliometrik tahlil.....	671
<b>Xayrullayeva Nilufarbegim Nematillo qizi</b>	
Uzum qurutishda mahsulot chiqish miqdori, muddati va sifatiga blansirovkaning o'rni .....	677
<b>Sayfullayeva Nazokat Qobuljonovna</b>	
Эффективное страхование рисков проектного финансирования .....	681
<b>Гулираъно Носирова Абдулазиз кизи</b>	
Kichik biznes raqobatbardoshligini oshirishda raqamlashtirishning ta'siri.....	685
<b>Melibaeva Gulxon Nazrullaevna</b>	
O'zbekistonda ishsizlikni kamaytirish va bandlik darajasini oshirish orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish yo'llari .....	693
<b>Botirova Sarvinoz Boburjon qizi</b>	
O'zbekiston sug'urta bozorida anderrayting xizmatini takomillashtirish yo'llari.....	699
<b>Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich</b>	
Подходы к оценке стоимости бизнеса, их преимущества и недостатки .....	704
<b>Муратов Абдулазиз Уктамович</b>	
Barqaror rivojlanishni ta'minlashda inson kapitalining ahamiyati.....	709
<b>Nazarova Gulhayo Ikrom qizi</b>	
Kichik biznes subyektlari faoliyatini rivojlanishida eksport sohasini o'rni.....	717
<b>M.A.Ibroximov</b>	
Технология подготовки и сушки моркови.....	721
<b>Худайбердиев Тохиржон Латифович</b>	
Kasbiy ta'limda malakali kadrlar tayyorlash tizimini xalqaro tajriba asosida takomillashtirish.....	725
<b>Ulug'bek Toshev Jabborovich, Zarrina Narziyeva Islomovna</b>	



Определение экономической эффективности предприятия, методы её оценки и способы повышения производства .....	729
<b>Нелюфар Умаровна Дадабаева</b>	
Korxonaning eksport salohiyatini oshirish yo'llari .....	737
<b>Ishmanova D.N., Tojiev F.S., Khujaeva K.K.</b>	
Chakana savdo rivojlanishining rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyotini shakllanishidagi roli .....	743
<b>Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ollokulova Feruza Mansurovna</b>	
O'zbekistonda sanoat sohasining rivojlanishi va aholi bandligi .....	748
<b>Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich, Ollokulova Feruza Mansurovna</b>	
O'zbekiston Respublikasida to'qimachilik korxonalarini rivojlanishining prognoz ssenariylari .....	751
<b>Jo'rayev Ilhomjon Kamoliddinovich</b>	
Kam ta'minlangan oilalarda daromadlarni oshirish va xususiy tadbirkorlik korxonalarining o'ziga xos tomonlari.....	757
<b>N.N.Tursunov</b>	
Kichik tadbirkorlik subyektlarini soliqqa tortish mexanizmlarini aniqlash masalalari .....	762
<b>A.I.Akbarov</b>	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatini oshirishda davlatning o'rni .....	767
<b>Z.Rahimova</b>	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash masalalari.....	772
<b>R.K.Usmanov</b>	
Tibbiyot muassasalarida moliyaviy resurslarni shakllantirish xususiyatlari .....	776
<b>Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich</b>	
Tadbirkorlik faoliyati va uning iqtisodiyotga qo'shadigan hissasini oshirishda ishlab chiqarish resurslaridan samarali foydalanish university of business and science.....	782
<b>I.M.Kamoliddinov, G.X.Dadajanova</b>	
Agro turizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari .....	787
<b>Yaxshiliqov Jo'raqul Rahmiddin o'g'li, Farhod Mahmudovich Tirkashyev</b>	
Bilvosita soliqqa tortish nazariyasi.....	791
<b>Ergashev Ilxomjon Obodovich</b>	
Значение удобрений в минерализации гумуса и мобилизации азота староорашаемого светлосерозема .....	795
<b>Хакимов Шавкатжон Закирович</b>	
Budjet subsidiyalaridan energetika sohasida foydalanish amaliyoti .....	800
<b>Madreimov Aytbay Orazbaevich</b>	
Paxta – to'qimachilik klasterlari doirasida bog'dorchilik klasterlarini rivojlantirish yo'nalishlari.....	804
<b>Ergashov Ulug'bek Zoxidjonovich</b>	
Sport sohasini moliyalashtirishda xorijiy davlatlar tajribasi.....	812
<b>M.N. Mamatov</b>	
Moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalari.....	816
<b>Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich</b>	
Kichik biznes korxonalarida ta'minot zanjiri tizimidan foydalanishning uslubiy asoslari.....	824
<b>Abdavaxobov Boburmirzo Botirovich</b>	
Xalqaro valyuta fondi ko'rsatkichlari asosida mamlakatdagi joriy iqtisodiy holatni baholash.....	828
<b>Askarova Mavluda Turabovna, Jalolova Madina Shopo'lat qizi</b>	
Effectiveness of modern methods in the development of transport systems.....	834
<b>Fayzullaev Javlonbek Sultanovich</b>	
Kichik biznesni innovatsion rivojlanishida infrastrukturaning o'rni university of business and science .....	839
<b>O.X.Ergashev, E.N.Nosirov</b>	



Hududlarni rivojlantirish bo'yicha investitsiya loyihasi ko'rsatkichlari tizimining funktsional jihati .....	843
<b>I.E.Kenjaye</b>	
Ekologik muammolarni atrof-muhitni himoyalashga ixtisoslashgan ijtimoiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish orqali bartaraf etish yo'llari.....	850
<b>Narzullayev Elmurod Shuxrat o'g'li</b>	
Sanoat tarmoqlarida eksportni diversifikatsiyalash: strategiya va tahlil .....	856
<b>K.M. Umarkulov</b>	
Развитие и управление рынком капитала в цифровой экономике – проблемы и современные решения .....	861
<b>Киличева Ф.Б., Бозорова О.Р.</b>	
Перспективы развития железнодорожной транспортной системы Республики Узбекистан в условиях зеленой экономики .....	867
<b>Мухамедова Ситора</b>	
Sug'urta korxonalarida xususiy kapital hisobini takomillashtirish .....	871
<b>Shirinov Uchqun, Najimova Nigora</b>	
Banklarning moliyaviy baqrqarorlik ko'rsatkichlari orqali ularning reytingini aniqlash yo'nalishlari .....	874
<b>Maxmudov Omon Tuxtayevich</b>	
Investment funds and their types .....	879
<b>Sultanboeva Munira Bakhodirovna</b>	
Baliqchilik sohasini rivojlantirishda xorij tajribalari va ulardan samarali foydalanish .....	886
<b>Matmuratova Nigora Ruzmatovna</b>	
Рынок труда и строительная индустрия узбекистана в условиях демографического роста и урбанизации .....	891
<b>Тула Нодирбек Баходир угли, Махмутходжаева Луиза Сайфуллоевна</b>	
Kichik biznesni rivojlantirishda bank xizmatlarining o'rni va ahamiyati.....	898
<b>Umirzoqov Faxriddin Farhodovich</b>	
Raqamli iqtisodiyotda iqtisodiy o'sishga ta'sir qiluvchi omillarning empirik tahlili .....	901
<b>Abdullayev Suyun Artikovich</b>	
Цифровая трансформация услуг в сельской местности в условиях современного развития.....	906
<b>Халимов Шахбоз Халимович</b>	
Tijorat banklarida muammoli aktivlarni qisqartirish imkoniyatlari va ulardan foydalanish natijalari.....	910
<b>Maqsudov Bunyod Abdusamat o'g'li</b>	
Практические аспекты реализации инициативного бюджетирования в Республике Узбекистан.....	915
<b>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнора Чариккулиевна</b>	
O'zbekistonda milliy ko'p o'lchovli kambag'allik indeksini ishlab chiqish.....	922
<b>Urazbayev Rahmatjon Otajanovich</b>	
Mulkiy soliqlarning hududlar iqtisodiy o'sishiga ta'siri.....	934
<b>Aliyarov Olim Abdug'aparovich</b>	
Bozor mexanizmlarini davlat tomonidan tartibga solish zaruriyati va ziddiyatlari .....	941
<b>Amonov Mehridin Oromiddinovich</b>	
To'dako'l suv omboridagi kumush tovonbaliqning (Carassius Gibelio) "truss-protocol" bo'yicha tahlil ko'rsatkichlari .....	946
<b>Hakimova Ruxsatoy Begmurodovna, Umarov Husan Laziz o'g'li</b>	
O'zbekistonda raqamlashtirish va ta'lim orqali ishchi kuchi samaradorligini oshirish yo'llari .....	951
<b>Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich</b>	
Pul oqimlari hisobotini tahlil qilishning strategik ahamiyati .....	958
<b>Karimov Eminjon Gapardjonovich</b>	



O'zbekiston farmatsevtika sohasida ERP tizimining afzalliklari.....	963
<b>Mirzakarimova Maftuna Baxromjon qizi</b>	
The content and essence of entrepreneurship and its categorization.....	969
<b>Nasriddinov Qobilbek Qurbonbekovich</b>	
Mehnat migratsiyasi: sabab va oqibatlarini.....	974
<b>Djurayev Olimjon Narkulovich</b>	
Mintaqa iqtisodiy – ijtimoiy rivojlanishida erkin iqtisodiy zonalarining tutgan o'rni.....	979
<b>Ataimatov Iqboljon Zumratjonovich</b>	
Tadbirkorlik universitetlarida moliyaviy mablag'larni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish yo'llari.....	984
<b>Xojayev Azizxon Saidaloxonovich</b>	
Davlat-xususiy sheriklik asosidagi loyihalar iqtisodiy samaradorligini baholash.....	991
<b>Mengnarov Adham Ergashovich</b>	
Halqa tukli matolarini ishlab chiqarish jarayonining ilmiy tahlili.....	998
<b>Mamadaliyeva Dildora Abdulmalikovna</b>	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatida logistika xarajatlarini optimallashtirish strategiyalari va zamonaviy yondashuvlar.....	1002
<b>Alimov Muhammadbobur Ibrogimovich</b>	
Real vaqtda yuz qiyofasi orqali hissiyotni tahlil qilish algoritmi.....	1008
<b>Tursonbadalov Umid Abdulmalikovich, Xolboyev Alisher Boboxon o'g'li, Chorshanbiyeva Marjona Zavqiddinovna</b>	
Kichik biznesning iqtisodiy salohiyatidan foydalanishda mahalliy resurslardan foydalanish masalalari.....	1014
<b>Ubaydullayev Akmal Tulkinboyevich</b>	
Mamlakatimiz iqtisodiy tayanchi sifatida tadbirkorlik faoliyatini yuksalishtirish.....	1019
<b>Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi</b>	
Yashil iqtisodiyotni shakllantirish va rivojlantirishning xorij tajribasi: nazariya, amaliyot.....	1023
<b>Komilova Nilufar Karshiboyevna</b>	
Korxonalar faoliyatini tizimli boshqarishni nazariy asoslari.....	1029
<b>Tursunov Sherzod Abduqodirovich, Aliyeva Nodiraxon Abdulmalikovna, Axmedov Jahongir Baratovich</b>	
Ta'lim tizimida budget mablag'larining maqsadli sarflanishi nazorati.....	1034
<b>Xaydarov Baxrom Xolmuradovich</b>	
Kichik biznes subyektlari eksport falohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	1038
<b>Boymirzayev Zokirjon Mashrabboyevich</b>	
Ochiq-yer osti usulida qazib olinadigan tog'li hududlardagi ruda konlari zahiralari tizimlashtirish.....	1042
<b>I.T. Mislibaev, Sh.T. Tadjiev, M.J. Normatova, M.Sh. Ochilova</b>	
Xizmat ko'rsatish sohasini davlat tomonidan qo'llab quvvatlash mexanizmlari.....	1046
<b>Ergashev X.X., Xabibullayev A.X., Axmedov I.I.</b>	
Raqamli marketingning mamlakatimizdagi hozirgi holati va uni rivojlanish yo'llari.....	1050
<b>Kesinboyeva Rukhshona, Tozaboyeva Guli, Yuldashev Abduhakim</b>	
Mintaqa turizm salohiyatini oshirishda muzeylar rolini oshib borishi va ularning faoliyatini takomillashtirish yo'llari.....	1055
<b>Ro'zmetov Baxodir Shomurotovich</b>	
Mamlakatimizda yakka tartibdagi tadbirkorlikga aylanma soliqning chegaraviy miqdorining ahamiyati.....	1061
<b>Saidrasulov Ibrohim Ixtiyor o'g'li</b>	
Buyuk britaniyada ta'lim tadbirkorligi: innovatsiyalar, edtech va iqtisodiy samara.....	1065
<b>Abdusattorov Sodiqjon Hakimjon o'g'li</b>	
Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish yo'llari.....	1070
<b>Umarova Moxigul Maxmayunus qizi, Sultonboeva Munira Baxodirovna</b>	



# TURLI MAMLAKATLARDA OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISH YO'LLARI

## Umarova Moxigul Maxmayunus qizi

Toshkent shahridagi Puchon universiteti, magistrant  
ORCID: 11274815386153053

## Sultonboeva Munira Baxodirovna

Toshkentdagi Turin politexnika universiteti, DSc

**Annotatsiya:** Turli mamlakatlarda oliy ta'limni moliyalashtirish usullari davlatning iqtisodiy sharoitlari, ijtimoiy ehtiyojlar va ta'lim sifatiga bo'lgan talabiga qarab farqlanadi. Ushbu maqolada dunyo tajribasi asosida moliyalashtirish modellarining afzalliklari va kamchiliklari, shuningdek, O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga mos bo'lgan yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Davlat, talabalar va xususiy sektor o'rtasidagi moliyaviy hamkorlikni yo'lga qo'yish, shuningdek, mablag'larni samarali taqsimlash va moliyaviy boshqaruvda erkinlik berish orqali tizim samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar beriladi.

**Kalit so'zlar:** moliyaviy boshqaruv, moliyalashtirish, soliq imtiyozlari, oliy ta'lim, islohot.

**Abstract:** Methods of financing higher education vary across countries depending on their economic conditions, social needs, and demands for education quality. This article examines the advantages and disadvantages of financing models based on global experience, as well as approaches that can be adapted to Uzbekistan's higher education system. Special emphasis is placed on fostering financial collaboration between the government, students, and the private sector, as well as ensuring efficient resource allocation and flexibility in financial management.

**Key words:** financial management, financing, tax exemption, higher education, reform.

**Аннотация:** Методы финансирования высшего образования в разных странах различаются в зависимости от экономических условий, социальных потребностей и требований к качеству образования. В данной статье рассматриваются преимущества и недостатки моделей финансирования на основе мирового опыта, а также подходы, которые могут быть адаптированы к системе высшего образования Узбекистана. Особое внимание уделяется организации финансового сотрудничества между государством, студентами и частным сектором, а также эффективному распределению ресурсов и предоставлению свободы в финансовом управлении.

**Ключевые слова:** финансовое управление, финансирование, налоговые льготы, высшее образование, реформы.

## KIRISH

O'zbekistonda so'nggi yillarda oliy ta'lim sohasida muhim islohotlar amalga oshirildi, chunki Hukumat iqtisodiy taraqqiyot va innovatsiyalarni rag'batlantirishda ta'limning muhim rolini e'tirof etmoqda. Biroq, oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va kengaytirishga qaratilgan sa'y-harakatlarga qaramay, moliyalashtirish O'zbekistondagi davlat universitetlari va kollejlari uchun eng dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

Oliy ta'limni moliyalashtirish O'zbekistonda iqtisodiyotni isloh qilish va bilimga asoslangan jahon iqtisodiyotiga yanada to'liqroq integratsiyalashish uchun muhim masala sifatida qaraladi. Oliy ta'lim muassasalari innovatsiyalarni rag'batlantirish, inson kapitalini rivojlantirish va ijtimoiy harakatchanlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ushbu muassasalar sifatli ta'lim, tadqiqot va texnologik taraqqiyotga bo'lgan ortib borayotgan talablarga javob bera olishini ta'minlash uchun yetarli va barqaror moliyalashtirish zarur.



2023-yildan boshlab, O'zbekistonda oliy ta'limni moliyalashtirish dolzarb masala bo'lib qolmoqda, chunki mamlakat globallashtirish va bilimga asoslangan iqtisodiyot talablariga javob bera oladigan ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga intilmoqda.

2023-yilda O'zbekistonda oliy ma'lumotga ega bo'lgan talabalarning atigi 20 foizi, asosan, imkoniyatlar va moliyaviy cheklolvar tufayli oliy o'quv yurtlariga joy olishga muvaffaq bo'lganini hisobga olsak, oliy ta'limni moliyalashtirish masalasining dolzarbligi yaqqol ko'rindi. Bundan tashqari, ta'limga davlat xarajatlari xalqaro me'yorlardan pastligicha qolmoqda. 2023-yilda milliy YalMning atigi 6 foizi ta'limga ajratilgan bo'lsa, OECD mamlakatlarida bu ko'rsatkich o'rtacha 6,6 foizni tashkil qilgan. Ushbu moliyalashtirish tanqisligi universitetlarga katta bosim o'tkazib, ularni asosan talabalarning kontrakt to'lovlariga tayanishga majbur qiladi va ularning infratuzilma, tadqiqot hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalariga sarmoya kiritish imkoniyatlarini cheklaydi.

## MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oliy ta'limni moliyalashtirish masalasi turli mamlakatlarda iqtisodiy taraqqiyot, jamiyatning ijtimoiy talablarini qondirish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash maqsadida muhim o'rinni egallaydi. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy tadqiqotlar moliyalashtirish usullari va ularning samaradorligini baholash bo'yicha turli yondashuvlarni yoritib beradi.

Amerikalik olimlar, xususan, Johnstone moliyalashtirishning aralash modeli bo'lgan "cost-sharing" kontsepsiyasini ilgari suradi. Unga ko'ra, oliy ta'limni moliyalashtirishda davlat, talabalar va xususiy sektor o'rtasidagi xarajatlar bo'linishi muhim rol o'ynaydi. Bu model davlat byudjetiga tushadigan bosimni kamaytirish va ta'lim sifati uchun qo'shimcha mablag' jalb qilish imkonini beradi.

Britaniyalik tadqiqotchi Barr tomonidan olib borilgan ishlarda talabalar uchun kredit tizimining samaradorligi tahlil qilinadi. U kreditlar orqali talabalar ta'limi moliyalashtirilishi natijasida oliy ta'lim ommaviyligi oshishini ta'kidlagan. Ayniqsa, kreditni qaytarish daromadga bog'liq qilib belgilanishi past daromadli guruhlar uchun ham ta'lim olish imkonini beradi.

Skandinaviyadagi tajriba, xususan, Norvegiya va Shvetsiyada olib borilgan tadqiqotlar davlat tomonidan to'liq subsidiyalash modelini o'rganadi. Ularda oliy ta'limni bepul taqdim etish orqali ijtimoiy tenglik va iqtisodiy barqarorlikka erishish maqsad qilingan. Bu usul ko'proq soliqqa tortish tizimiga bog'liq bo'lsa-da, jamiyatdagi teng imkoniyatlar kontsepsiyasini kuchaytiradi.

Rossiyada oliy ta'lim moliyalashtirish bo'yicha Davydov va Frolov kabi olimlarning ishlari davlat grantlari va pullik asosdagi ta'lim o'rtasidagi muvozanatni saqlash bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi. Ularning tadqiqotlari davlat tomonidan ajratiladigan mablag'larning samarali taqsimlanishi va korxonalar bilan oliy o'quv yurtlari o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi.

O'zbekistonda oliy ta'limni moliyalashtirishning o'ziga xos jihatlari Qosimov va Xolmatov tadqiq qilgan. Ular mamlakatimizda davlat tomonidan moliyalashtiriladigan grantlar va to'lov-shartnoma asosidagi ta'lim tizimini iqtisodiy samaradorlik nuqtai nazaridan o'rganishgan. Tadqiqotchilar oliy ta'lim sohasiga xususiy sektorni jalb qilish va davlat-xususiy sheriklik modeli bo'yicha takliflarni ishlab chiqqanlar. Shuningdek, Osiyo mamlakatlari, jumladan, Janubiy Koreya tajribasida xususiy sektorning ta'limni moliyalashtirishdagi roli tadqiq etilgan. Chung va Lee tomonidan olib borilgan ishlarda ko'rsatib o'tilishicha, xususiy sektor investitsiyalari ta'lim sifati oshirishda va texnologik rivojlanishni tezlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

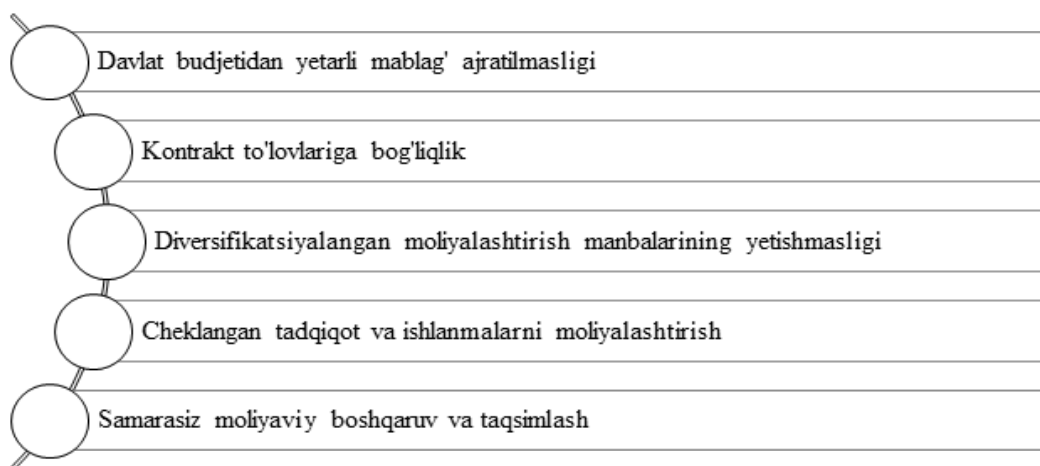
Mazkur adabiyotlar oliy ta'limni moliyalashtirishning har bir modelida mavjud afzalliklar va cheklolvarni tahlil qilib, mamlakatlarning iqtisodiy sharoitlari va ijtimoiy tuzilmasiga mos keladigan yondashuvlarni ishlab chiqish zaruratini ko'rsatadi.

## TADQIQOT METADOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotda ilmiy abstraksiyalash, taqqoslash, umumlashtirish, sabab-oqibat aloqadorligini aniqlash, qiyosiy va dinamik tahlil kabi usullardan foydalanildi.

## TAHLIL VA NATIJALAR

*Oliy ta'lim milliy taraqqiyotda muhim rol o'ynashini hisobga olib, innovatsion va diversifikatsiyalangan moliyalashtirish yechimlarini topish bugungi kunda har qachongidan ham muhimdir. O'zbekiston ilg'or xalqaro tajribalarni o'rganish orqali ushbu moliyaviy qiyinchiliklarni yengib o'tishi, oliy ta'lim sifati va qulayligini ta'minlashi hamda pirovardida mamlakatning iqtisodiy va texnologik taraqqiyotga oid qarashlarini qo'llab-quvvatlashi mumkin (1-rasm).*



### 1-rasm. O'zbekistonda davlat oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning asosiy muammolari<sup>1</sup>

O'zbekistonda davlat oliy ta'lim muassasalari oldida turgan asosiy muammolardan biri hukumat tomonidan yetarli darajada moliyalashtirilmasligidir. O'qishga qabul qilish ko'rsatkichlari va oliy ta'limga bo'lgan talab ortib borayotganiga qaramay, davlat mablag'lari talab darajasida emas.

Ko'pgina universitetlar eskirgan infratuzilma, ilg'or texnologiyalardan foydalanish cheklanganligi va yuqori sifatli tadqiqot hamda innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash uchun yetarli resurslarning yo'qligi bilan kurashmoqda. Hukumat tomonidan yetarlicha yordam berilmaganiga javoban, ko'plab davlat muassasalari talabalar tomonidan to'lanadigan o'qish to'lovlariga qattiq bog'lanib qolmoqda. Bu nomutanosiblikka olib kelmoqda: talabalar moliyaviy yukning katta qismini o'z zimmalariga olmoqda va kam ta'minlangan oilalar uchun ta'lim olish imkoniyatlari cheklanmoqda. Talabalar kontraktiga haddan tashqari bog'liqlik ta'lim sifatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, chunki universitetlar ilm olishdan ko'ra, ta'lim olish uchun to'lovga imkoniyati bor talabalarni jalb qilishga ko'proq e'tibor qaratmoqda.

Ko'pgina rivojlangan mamlakatlardagi oliy ta'lim tizimlaridan farqli o'laroq, O'zbekiston universitetlarida moliyalashtirishning diversifikatsiyalangan manbalari mavjud emas. Ta'lim muassasalariga investitsiyalar, hamkorliklar yoki xayriya hissalarini orqali xususiy sektorning ishtiroki cheklangan. Davlat va talabalar to'lovlariga moliyaviy bog'liqlik universitetlarning yangi daromad manbalarini o'rganish qobiliyatiga to'sqinlik qilmoqda.

Tadqiqotlar va innovatsiyalar oliy ta'limning muhim tarkibiy qismidir, ammo O'zbekistondagi davlat muassasalari tadqiqot va ishlanmalarga ajratilgan cheklangan mablag'lar bilan kurashmoqda. Ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlamaslik mamlakatning texnologiya va innovatsiyalar bo'yicha global raqobat qobiliyatini pasaytiradi va bilimga asoslangan iqtisodiyotga o'tish harakatlariga to'sqinlik qiladi.

Yana bir muammo oliy ta'lim tizimida mavjud mablag'larning samarasiz taqsimlanishi va boshqarilishidir. Ba'zi hollarda universitetlar ko'pincha byurokratik to'siqlarga duch kelib, moliyaviy qarorlar qabul qilishda avtonomiyaga ega emas. Moliyaviy taqsimotning markazlashtirilganligi zarur resurslarni olishning kechikishiga olib kelmoqda, bu esa akademik xizmatlar sifati va infratuzilma rivojlanishiga salbiy ta'sir qiladi.

Bundan tashqari, bir qator davlatlar innovatsion va diversifikatsiyalangan yondashuvlarni qo'llash orqali oliy ta'limni moliyalashtirishdagi shunga o'xshash muammolarni muvaffaqiyatli hal etishgan.

O'zbekistonda xususiy oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishda ilg'or xalqaro tajribalardan sezilarli foyda olish mumkin. Davlat-xususiy sheriklik, korporativ homiylik va xayriya mablag'lari orqali diversifikatsiyalangan daromad oqimlari, davlat grantlari va samaradorlikka bog'liq moliyaviy ko'mak boshqa mamlakatlardagi xususiy oliy ta'lim muassasalariga moliyaviy barqarorlik va o'sishga erishishda yordam bergan tasdiqlangan usullardir.

Bundan tashqari, talabalar krediti dasturlarini amalga oshirish va xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish xususiy universitetlarning jozibadorligini oshiradi, ko'proq talabalarni jalb qiladi va muassasalarga yuqori darajadagi ta'limni taklif qilish imkonini beradi. Ushbu xorijiy tajribalarni o'rganish orqali O'zbekiston mustahkam va moliyaviy barqaror xususiy oliy ta'lim sektorini rivojlantirishi mumkin, bu esa mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga salmoqli hissa qo'shadi.

Xorijiy kreditlar va moliyaviy ko'mak xususiy oliy ta'limni, xususan, iqtisodiyoti rivojlanayotgan mamlakatlarda rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda muhim o'rin tutadi. Turli xalqaro moliya institutlari, rivojlanish banklari va ikki tomonlama yordam dasturlari xususiy sektorni, jumladan, xususiy oliy ta'lim muassasalarini ta'limga jalb etishni rag'batlantirishga qaratilgan kreditlar va moliyalashtirish mexanizmlarini taklif qilmoqda (1-jadval).

1 N.G'.Karimov, A.S.Axmedov. Moliya asoslari: Moliya va investitsiyalar. O'quv qo'llanmasidagi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan shakllantirildi. Toshkent-2021.



### 1-jadval. Mamlakatlar bo'yicha xususiy oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning qiyosiy tahlili (2023-yil)<sup>2</sup>.

Mamlakat	Xususiy OTMga kirish (%)	Xususiy oliy o'quv yurtlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash	Xususiy OTMlarni moliyalashtirishning asosiy manbai	Xalqaro moliyalashtirish	Xususiy OTM tadqiqot investitsiyalari (%)	Xususiy OTMlar uchun soliq imtiyozlari
O'zbekiston	14	Cheklangan	O'qish to'lovlari	Past	1.5	Cheklangan
Janubiy Koreya	80	Muhim	O'quv to'lovlari va hukumat yordami	O'rtacha	10	Yuqori
AQSh	25	O'rtacha	O'qish to'lovlari va xayriyalar	Yuqori	12	Yuqori
Hindiston	58	O'rtacha	O'quv to'lovlari va davlat kreditlari	O'rtacha	6	O'rtacha
Braziliya	75	Past	O'qish to'lovlari	Past	2	Past
Germaniya	5	Yo'q	Yo'q	Yuqori	0,5	Yo'q

Jadvalda oltita davlatda xususiy oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirish bilan bog'liq asosiy ko'rsatkichlarning qiyosiy ko'rinishi keltirilgan. Bu mamlakatlar davlat yordami darajalari, turli moliyalashtirish manbalariga tayanish va xalqaro hamda xususiy sektor moliyalashtirishidan foydalanish imkoniyatlarini namoyish etadi.

Xususiy oliy ta'lim muassasalariga kirish darajasi bo'yicha Janubiy Koreya yetakchilik qilmoqda, bu yerda talabalarning 80 foizi xususiy universitetlarda tahsil oladi. Bu mamlakat oliy ta'lim tizimida xususiy muassasalarning muhim o'rnini aks ettiradi, chunki ham davlat, ham xususiy sektor ta'limga katta hajmda sarmoya kiritadi.

Braziliyada ham xususiy oliy o'quv yurtlarida o'qiyotgan talabalarning ulushi yuqori — 75 foiz. Bu natija mamlakatning xususiy sektor ishtirokini rag'batlantirish orqali oliy ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish strategiyasini aks ettiradi.

O'zbekistonda xususiy muassasalarga o'qishga kirish darajasi ancha past — 14 foiz, bu oliy ta'limda xususiy sektorning kichik o'rnini ko'rsatadi. Bu holat asosan, xususiy universitetlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning cheklanganligi va ta'lim ehtiyojlarini qondirish uchun davlat universitetlariga qattiq tayanish bilan bog'liq.

Germaniyada eng past ulush — atigi 5 foiz talaba xususiy oliy ta'lim muassasalarida tahsil oladi. Buning sababi, Germaniyada oliy ta'lim tizimining asosan davlatga tayanishi va yuqori darajada subsidiyalanishidir, bu esa xususiy universitetlar uchun kam imkoniyat qoldiradi.

Janubiy Koreya xususiy oliy ta'lim muassasalarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash bo'yicha ilg'or tajribaga ega. U moliyaviy yordam ko'rsatish va xususiy OTMlar rivojlanishini rag'batlantiruvchi me'yoriy-huquqiy bazani taklif etadi. Ushbu kuchli qo'llab-quvvatlash yuqori ro'yxatga olish ko'rsatkichlarini saqlashga yordam beradi va xususiy muassasalarning barqarorligini ta'minlaydi.

## XULOSA VA TAKLIFLAR

Oliy ta'limni moliyalashtirish inson kapitalini rivojlantirish va mamlakatlarning jahon iqtisodiyotidagi raqobatbardoshligini oshirishning asosiy elementi hisoblanadi. Butun dunyo bo'ylab qo'llanilayotgan turli moliyalashtirish modellari tahlili shuni ko'rsatadiki, har bir davlat milliy ustuvorliklari, iqtisodiy rivojlanish darajasi va ijtimoiy maqsadlardan kelib chiqib, o'ziga xos yondashuvni tanlaydi. Davlat subsidiyalari, xususiy investitsiyalar va talabalarning ta'lim xarajatlarini qoplashda ishtirokini birlashtirgan aralash moliyalashtirish modellari tobora keng tarqalmoqda.

Biroq, har bir yondashuvning o'ziga xos afzalliklari va qiyinchiliklari mavjud. To'liq davlat tomonidan moliyalashtirish ta'limning ochiqligini ta'minlaydi, biroq bu katta byudjet xarajatlarini talab qiladi. Talabalar va oilalar ishtiroki yuqori bo'lgan modellar tizimning o'zini-o'zi ta'minlashiga hissa qo'shadi, lekin ijtimoiy tengsizlikni kuchaytirishi mumkin. Shunday qilib, har bir mamlakat uchun oliy ta'lim tizimining qulayligi, sifati va barqarorligi o'rtasidagi muvozanatni topish asosiy vazifa bo'lib qolmoqda.

2 Jang-Ho Kim, Min-Jeong Kwon. "Financing Higher Education in South Korea: Policy Challenges and Opportunities". Seoul National University Press.2023. kitobidagi ma'lumotlar asosida muallif tomonidan tuzildi



Kelgusida oliy ta'limning barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun davlat-xususiy sheriklik, ta'lim kreditlari va maqsadli moliyalashtirish tizimlari kabi innovatsion mexanizmlarni joriy etish zarur. Bunday yondashuv amaldagi moliyalashtirish modellarini moslashtirish orqali global muammolarni ham, har bir mamlakatning o'ziga xos xususiyatlarini ham hisobga olish imkonini beradi.

#### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. B.I. Nurmuxamedova, Z.X. Sirojiddinova "O'zbekiston respublikasida ta'lim xarajatlarini rejalashtirish". – T.: "Info Capital Group". 2013. B.17.
2. N.Kabirova, B.Nurmuxamedova. Moliya, O'quv qo'llanma. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2018. 224 b.
3. A.V. Vahobov, T.S.Malikov. Moliya. Darslik / TMI. – T.: "Noshir", 2012. – 712 b.
4. Ronald G. Ehrenberg. "The Economics of Higher Education: Cost and Revenue Dynamics". Harvard University Press.2023.
5. Peter Materu, Naomi N. Ng'ethe. "Financing Higher Education in Sub-Saharan Africa: Meeting the Challenges of Expansion and Equity". World Bank Publications.2023.
6. Soo-Yong Byun, Hyun-Kyung Lee. "Education Finance Reform in Korea: Addressing Inequality and Promoting Sustainability". Korean Educational Development Institute (KEDI) Press.2023.
7. Hae-Won Jun, Ji-Eun Lee. "Strategies for Higher Education Funding: The Korean Experience". Yonsei University Press.2023.
8. Jang-Ho Kim, Min-Jeong Kwon. "Financing Higher Education in South Korea: Policy Challenges and Opportunities". Seoul National University Press.2023.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

# Yashil

## IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Jtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

**Ingliz tili muharriri:** Feruz Hakimov

**Musahhih:** Zokr ALIBEKOV

**Sahifalovchi va dizayner:** Oloviddin Sobir o'g'li

**2024. № 12**

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: [sq143235@gmail.com](mailto:sq143235@gmail.com)

Bot: [@iqtisodiyot\\_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot\\_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

**Litsenziya raqami:** №046523. PNFL: 30407832680027

**Manzilimiz:** Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani  
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

